

KS. GRZEGORZ KUBLIN
Opole, UO

NIEDRUKOWANY DOKUMENT KSIĘCIA RACIBORSKIEGO LESZKA Z DNIA 9 KWIETNIA 1313 ROKU

Książę Leszek, a raczej — według nowszych badań onomastycznych — LESTEK, był ostatnim władcą z rodu Piastów raciborskich, synem PRZEMYSŁA raciborskiego i jego żony ANNY, córki KONRADA II czerskiego (mazowieckiego). Zgodnie z ustaleniami KAZIMIERZA JASIŃSKIEGO urodził się on w latach 1290–1292. Po śmierci ojca, który zmarł 7 maja 1306 r., objął we władanie księstwo raciborskie¹. Krótkotrwałą opiekę nad nim sprawował jego stryj książę cieszyński MIESZKO, co jest zauważalne w dokumencie z 22 stycznia 1307 r. (*de assensu et consilio incliti principis domini Mezconis ducis Thesinensis patru et tutoris nostri*)² Rządy Leszka obejmują lata 1306–1336. W tym czasie, kontynuując politykę ojca, dał się poznać jako protektor klasztoru dominikanek w Raciborzu³. Darząc je szczególną życzliwością (*ad locum illum speciale habemus devocionem ipsumque favore prosequimur singulari*), postanowił wybudować dla nich kościół i poprosił biskupa wrocławskiego NANKERA o konsekrację tej świątyni⁴. W związku z tym kapituła generalna Zakonu Kaznodziejskiego, zebrana w 1339 r. w Clermont we Francji, poleciła odprawić za niego jedną mszę św. przez każdego kapłana zakonnego (*Pro [...] Lescone quondam duce Racubonensi, domino de Sueliaco [...] quilibet sacerdos unam missam*)⁵. Zmarł w 1336 r. i został pochowany najprawdopodobniej w kościele dominikańskim w Raciborzu⁶

¹ K. JASIŃSKI, *Rodowód Piastów śląskich*, Kraków 2007², s. 522, 539–540, 691.

² CodSil, t. II, nr 12, s. 120; W. SOBOCIŃSKI, *Historia rządów opiekuńczych w Polsce*, CPH 2 (1949), s. 251 (przypis 19), 271 (przypis 67).

³ CodSil, t. XVI, nr 2923, 2978a, 3348–3349, s. 103, 307, 241–242; CodSil, t. XVIII, nr 3545, 3591, 3665, 3668, 3729, 3883, s. 1, 19, 44–46, 64, 113; CodSil, t. XXIX, nr 5312, 5379, 5460, s. 8, 25, 48.

⁴ CodSil, t. II, nr 20, 28, s. 129, 134.

⁵ B.M. REICHERT (wyd.), *Acta Capitulum Generalium Ordinis Praedicatorum*, t. II, Romae 1899, s. 258.

⁶ K. JASIŃSKI, *Dominikańskie pochówki Piastów*, w: J. KŁOCZOWSKI, J. A. SPIEŻ (red.), *Dominikanie w środkowej Europie w XIII–XV wieku. Aktywność duszpasterska i kultura intelektualna*, Poznań 2002, s. 228.

Historycy opracowali już kilka biogramów Leszka raciborskiego⁷. Bardzo ogólnie zajmowano się jego kancelarią⁸. W 2009 r. MAREK L. WÓJCIK wydał drukiem dokument tegoż władcy, wystawiony 3 maja 1326 r., który dotąd nie był publikowany, w którym zakazuje on powiększania liczby jatek mięsnych w Raciborzu powyżej 36 oraz ich zakładania w odległości 1 mili od miasta⁹. Okazuje się, że w Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, w tzw. *Tekach o Mariana Kruczka OP*, pod sygnaturą S 43/7, znajduje się jeszcze jeden dokument księcia Leszka, a mianowicie z datą 9 kwietnia 1313 r. Jest on znany z regestów, lecz jego pełna treść dotychczas nie była publikowana¹⁰. Został wystawiony w dniu wstąpienia EUFEMII (OFKI), siostry Leszka, do klasztoru dominikanek w Raciborzu i dotyczy jej posagu¹¹.

Dnia 9 kwietnia 1313 r., w poniedziałek po Niedzieli Palmowej, książę Leszek, wystawił dwa dyplomy, znacznie różniące się w treści. Jeden z nich, do czasu sekularyzacji klasztorów na Śląsku, przechowywały raciborskie dominikanki w swoim archiwum. Stąd, wraz z innymi archiwaliami tychże sióstr, dostał się on do Królewskiego Śląskiego Archiwum Prowincjalnego we Wrocławiu (późniejszego *Staatsarchiv zu Breslau*, a dzisiejszego Archiwum Państwowego we Wrocławiu)¹². Wilhelm WATTENBACH (1819–1897) w 1859 r. wydał w drugim tomie dzieła *Codex diplomaticus Silesiae* średniowieczną partię dokumentów klasztoru dominikanek w Raciborzu, wśród których znalazł się również tenże dyplom¹³.

Drugi pergamin z tą samą datą znajdował się w siedzibie władz Raciborza, czyli w Ratuszu, gdzie mieściło się miejskie archiwum (*Stadtarchiv zu Ratibor*). W 1861 r. wspominał o tym (*im rathhäuslichen Archive*) Augustin WELTZEL (1817–1897), wydając dzieło poświęcone historii miasta Racibórz¹⁴. W artykule z 1872 r.

⁷ Przykładowo: S. SOLICKI, *Leszek (Leszko)*, PSB 17, Wrocław 1972, s. 161; B. SNOCH, *Leszek (ok. 1290–1336) książę raciborski*, w: A. BARCIAK (red.), *Książęta i księżne Górnego Śląska*, Katowice 1995, s. 80; S.A. SROKA, *Leszek*, w: S. SZCZUR, K. OŻÓG (red.), *Piastowie. Leksykon biograficzny*, Kraków 1999, s. 739; N. MIKA, G. WAWOCZNY, *Książęta opolsko-raciborscy. Wybrane postacie*, Racibórz 2000, s. 40–42; N. MIKA, *Leszek*, w: K. GRUCHOT, G. WAWOCZNY (red.), *Raciborzanie tysiąclecia. Słownik biograficzny*, Racibórz 2002, s. 81–82.

⁸ P. MAGDZIARZ, *Kancelaria książęca a średniowieczne miasto (na przykładzie Raciborza)*, „Juwenilia” 1 (2006), s. 69–81.

⁹ M.L. WÓJCIK, *Niedrukowany dokument Leszka, księcia raciborskiego, z datą 3 maja 1326 roku*, w: J. ZDRENKA, J. KARCZEWSKA (red.), *Scriptura, diploma, sigillum. Prace ofiarowane Profesorowi Kazimierzowi Bobowskiemu*, Zielona Góra 2009, s. 113–123.

¹⁰ Przykładowo: *CodSil*, t. II, nr 14b, s. 222; *CodSil*, t. XVI, nr 3349, s. 242.

¹¹ Na temat Ofki — zob. F. WOLNIK, *Świątobliwa Eufemia (Ofka) — życie i rozwój jej kultu*, w: TENŻE (red.), *Świętość na ziemi raciborskiej*, Opole 2009, s. 23–43; P. STEFANIAK, *Błogosławiona Eufemia Piastówna OP (1299–1359) w świetle trzech najstarszych żywotów oraz źródeł a także literatury*, NP 111 (2009), s. 159–191; G. KUBLIN, *Średniowieczne i nowożytne testimonia sanctitatis Eufemii raciborskiej (zm. 1359)*, „Folia Historica Cracoviensia” 19 (2013), s. 73–90.

¹² Archiwum Państwowe we Wrocławiu [dalej: APWr], Rep. 112, nr 11.

¹³ *CodSil*, t. II, nr 14, s. 122–123.

¹⁴ A. WELTZEL, *Geschichte der Stadt Ratibor*, Ratibor 1861, s. 487 (przypis 1).

o źródłach do historii Górnego Śląska tenże autor pisał o 68 oryginalnych dokumentach, dotyczących miasta Racibórz, z lat 1313–1685¹⁵, co wskazywałoby na to, że pergamin z 9 kwietnia 1313 r. wciąż istnieje. W 1881 r., publikując poszerzoną wersję swego dzieła o dziejach Raciborza, zamieścił tę samą informację, zaznaczając, że dokumenty są przechowywane w magistracie Raciborza¹⁶. Obecność oryginału w Archiwum Miejskim w Raciborzu poświadczyli również w 1892 r. wydawcy czwartego tomu *Regesten zur schlesischen Geschichte* (CodSil, t. 16): COLMAR GRÜNHAGEN (1828–1911) i CONRAD WUTKE (1861–1951)¹⁷. Wspomniany wyżej Wilhelm Wattenbach nie zamieścił treści tego dokumentu w drugim tomie *Codex diplomaticus Silesiae*, lecz jedynie jego regest, z powołaniem się na *Repertorium Archiwum Miejskiego w Raciborzu* (*Repertorium des Stadtarchivs zu Ratibor*)¹⁸.

Na początku XX w. (nie później niż w 1917 r.), na prośbę dominikanina MARIA-NA KRUCZKA (1857–1917), pochodzącego z Raciborza, został sporządzony odpis tego dokumentu i jego tłumaczenie w języku niemieckim. Wówczas w wykazie dokumentów raciborskiego archiwum był on oznaczony numerem 34¹⁹. Z dyplomu korzystał JOSEPH GOTTSCHALK (1904–1996), przytaczając z niego fragment zdania w artykule opublikowanym w 1936 r. i wskazując *expressis verbis*, że oryginał znajduje się w *Stadtarchiv zu Ratibor*²⁰.

KARL LEIB, pracownik raciborskiego magistratu, w artykule zamieszczonym w zbiorowej pracy o Raciborzu z 1927 r., jako najstarszy dokument wymienił dyplom z 1313 r., nie podając jednak jego treści ani daty dziennej²¹. Taką wiadomość można znaleźć również w opracowaniu o archiwach innego autorstwa z 1932 r.²² Jednakże jest rzeczą niezrozumiałą, dlaczego 4 sierpnia 1913 r., podczas XIII Zjazdu Archiwistów Niemieckich we Wrocławiu, pszczyński archiwista EZECHIEL ZIVIER (1868–1925), wygłaszając referat na temat górnośląskich archiwów i archiwaliów, stwierdził, że w raciborskim archiwum są 74 dokumenty pergaminowe z lat 1360–

¹⁵ TENŻE, *Quellen zur Geschichte und Beschreibung Oberschlesiens*, „Notizen-Blatt der historisch-statistischen Section der kais. königl. mährisch-schlesischen Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde” 2 (1872), s. 16.

¹⁶ TENŻE, *Geschichte der Stadt und Herrschaft Ratibor*, Ratibor 1881, s. III.

¹⁷ CodSil, t. XVI, nr 3349, s. 242.

¹⁸ CodSil, t. II, nr 14b, s. 222. Archiwa miejskie na Śląsku w 1825 r. zostały zobowiązane do sporządzenia inwentarza przechowywanych dokumentów, a następnie przekazania go do archiwum wrocławskiego; zob. S. WRACŁAWEK, *Dzieje Archiwum Miejskiego w Raciborzu*, „Rocznik Muzeum w Gliwicach” 13 (1998), s. 194; J. CZAJKOWSKA, S. WRACŁAWEK, *Oddział w Raciborzu*, „Szkice Archiwalno-Historyczne” 1 (1998), s. 112.

¹⁹ ArDomKr, S 43/7.

²⁰ J. GOTTSCHALK, *Euphemia von Ratibor († 1359). Untersuchung der Quellen zu ihrer Lebensgeschichte*, ASKG 1 (1936), s. 18 (nr 6).

²¹ K. LEIB, *Alte Urkunden der Stadt und der Kirchengemeinde*, w: K. RAFFELSIEFEN (oprt.), *Ratibor*, Berlin 1927, s. 12–15.

²² P. WENTZCKE, G. LÜDTKE (wyd.), *Minerva-Handbücher. Ergänzungen zu „Minerva”*, *Jahrbuch der gelehrten Welt. Die Archive*, t. I, cz. II, Berlin – Leipzig 1932, s. 291.

1733²³. Podobnie raciborski archiwista KURT KUDLA, podpisując 16 października 1933 r. sporządzony przez siebie wykaz archiwaliów przechowywanych w *Stadtarchiv zu Ratibor*, nie ujął pergaminu z 1313 r. Jako najstarszy wskazał dokument z 1360 r.²⁴ Trudno więc powiedzieć, kiedy dyplom z 1313 r. zaginął. Aktualnie nie ma go w zbiorach raciborskiego archiwum, a najstarszym pergaminem jest wspomniany już z 1360 r.²⁵

Odbiorcą drugiego dyplomu z 9 kwietnia 1313 r. są raciborskie dominikanki, którym książę Leszek podarował, jako posag swojej siostry Ofki, dwie książęce ławy chlebowe, położone na ulicy prowadzącej od kościoła Wniebowzięcia NMP do kościoła św. Mikołaja w Starej Wsi (dziś część Raciborza), na przedostatnim miejscu, licząc od początku. Ze względu na darowiznę uczynioną na rzecz zakonnicy, te ławy nie są wyszczególnione w testamencie Eufemii, w przeciwieństwie do zapisów w pierwszym dyplomie z 9 kwietnia 1313 r., w którym odbiorcą była Ofka, a dopiero po jej śmierci klasztor raciborskich sióstr.

Należy zauważyć, że w jednym z trzech dokumentów księcia raciborskiego Przemysła z 1306 r. jest mowa o czterech książęcych jatkach mięsnych w Raciborzu, usytuowanych na końcu wszystkich jatek na ulicy, na której sprzedaje się żywność (*annona*), i o dwóch książęcych ławach chlebowych, położonych na końcu tejże ulicy, podarowanych przez niego raciborskim zakonnicom. Darowizna tychże jatek mięsnych i ław chlebowych została potwierdzona 22 stycznia 1307 r. przez jego syna Leszka²⁶. Zważywszy na te informacje, nie wydaje się, aby była potrzeba podważania wiarygodności książęcej donacji, uczynionej w 1313 r. Najwyraźniej raciborskie dominikanki, dzierżąc od 1306 r. dwie ławy chlebowe, otrzymały od księcia Leszka w 1313 r. dwie kolejne.

Formularz dokumentu nie nawiązuje wprost do dyplomów, które wyszły z kancelarii raciborskich książąt. Aktu nie rozpoczyna najczęściej spotykana inwokacja: *In nomine Domina amen*, lecz inna: *In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti amen*, znana z kilku dokumentów książąt raciborskich, których odbiorcą były raciborskie dominikanki²⁷. Marek Wójcik, badając trzy dokumenty księcia Przemysła z 1306 r., rozpoczynające się dłuższą, przywołaną powyżej formą inwokacji, stwierdził, że przygotowali je raciborscy dominikanie, którzy w początkowym okresie istnienia klasztoru dominikanek pełnili rolę usługową wobec mniszek w zakresie redagowa-

²³ E. ZIVIER, *Oberschlesische Archive und Archivalien*, „Oberschlesien” 12 (1913), z. 6, s. 300.

²⁴ Archiwum Państwowe w Katowicach Oddział w Raciborzu, *Akta miasta Raciborza*, nr 75, s. 3, 28; APWr, Rep. 135, sygn. 322 (dawniej C 85 a), s. 3, 28; K. KUDLA, *Die Urkunden des Ratiborer Stadtarchivs*, w: [G. HYCKEL] (wyd.), *Aus Ratibors Vergangenheit und Gegenwart*, Ratibor 1936, s. 14, 23.

²⁵ E. DŁUGAJCZYK, E. MATUSZEK, *Archiwum Państwowe w Katowicach Oddział w Raciborzu*, w: A. BIERNAT, A. ŁASZUK (red.), *Archiwa Państwowe w Polsce. Przewodnik po zasobach*, Warszawa 1998, s. 116–117.

²⁶ CodSil, t. II, nr 10, s. 116; *tamże*, nr 12, s. 120.

²⁷ Przykładowo: CodSil, t. II, nr 9–11, 12, 14, 20, s. 112, 114, 117, 120, 122, 128.

nia i spisywania przywilejów. Według niego, tezę tę wzmacnia określenie miejsca wystawienia dyplomu z 22 stycznia 1307 r. (*Datum apud Rathybor [...] in choro fratrum predicatorum*)²⁸. Omawiany dokument z 1313 r. nie zawiera wyrażen *datum* (czas czynności kancelaryjnych) ani *per manus* (osoba spisująca), lecz jedynie *actum* (czas akcji prawnej) w postaci: *Acta sunt haec in palatio castris Rathiboriensis*. Wiadomo, że terminów *datum* i *actum* używano niekonsekwentnie i często zamienienie²⁹. Zakładając jednak, że w przypadku dyplomu z 1313 r. zastosowano zapis *actum* we właściwym znaczeniu, należałoby przyjąć, że darowizny dokonano w zamku raciborskim w obecności wskazanych świadków, natomiast spisanie aktu prawnego mogło przebiegać w innym czasie i miejscu. Nie można wykluczyć, że chodzi o kancelarię raciborskich dominikanów.

Warto zwrócić uwagę na podobieństwa zwrotów występujących w dyplomach książąt raciborskich Przemysła i Leszka, zawierających dłuższą formułę inwokacji. Zarówno w dokumentach z 1306 r., jak i w omawianym z 1313 r., spotykamy wyrażenia: *pro remedio anime nostre [...] cupientes; libera voluntate*³⁰. Podobnie w akcie z 25 lutego 1317 r. znajduje się sformułowanie: *pro remedio anime sue [...] pro salute ipsius et nostra [...] cupientes*³¹. Dwa dyplomy z 9 kwietnia 1306 r., analizowany akt z 9 kwietnia 1313 r. i dokument z 25 lutego 1317 r. zawierają sankcje³². W czterech dyplomach, w tym obu z 1313 r., występuje formuła *actum* w postaci: *Acta sunt hec in*³³. Wskazane podobieństwa zdają się przemawiać za kancelarią dominikanów w Raciborzu³⁴.

Od strony świadków wskazanych w dokumencie brak poważniejszych zastrzeżeń. Jednakże zestawiając ich z uczestnikami akcji prawnej drugiego dyplomu z 9 kwietnia 1313 r., szybko zauważa się różnice w testacji. W obu dokumentach występują: książę cieszyński MIESZKO³⁵, książę kozielski WŁADYSŁAW³⁶, kaszte

²⁸ M. WÓJCIK, *Dokumenty i kancelarie książąt opolsko-raciborskich do początków XIV wieku*, Wrocław 1999, s. 184 (przypis 82).

²⁹ *Tamże*, s. 191–192.

³⁰ CodSil, t. II, nr 9–11, s. 112, 114–115, 117.

³¹ CodSil, t. II, nr 20, s. 128.

³² CodSil, t. II, nr 10–11, 20, s. 116, 119, 129.

³³ CodSil, t. II, nr 33–34, s. 29, 30; *tamże*, nr 14, s. 123.

³⁴ Ze względu na brak szczegółowego opracowania dotyczącego kancelarii raciborskich dominikanów i kancelarii księcia raciborskiego Leszka, trudno jest niezawodnie przesądzać, z czyjej kancelarii wyszedł omawiany dokument z 9 kwietnia 1313 r.

³⁵ Mieszko, syn Władysława I opolskiego i Eufemii wielkopolskiej, ur. ok. 1252–1256 r., od 1281–1282 r. wspólnie z bratem, Przemysłem, władał Cieszynem, Oświęcimiem i Raciborzem, a od 1290 r. był samodzielnym księciem cieszyńskim i panem na Oświęcimiu, zm. w 1314–1315 r.; zob. B. SNOCH, *Mieszko I (1252/1256 – ok. 1315) książę cieszyński*, w: BARCIAK (red.), *Książęta i księżne Górnego Śląska*, s. 91–92; JASIŃSKI, *Rodowód*, s. 515–517.

³⁶ Władysław, syn Kazimierza bytomskiego i Heleny (być może córki księcia Lwa I halickiego), ur. 1277–1283, książę kozielski (1303–1334), bytomski (1316–1352), toszecki (1328–1352, opieka nad księstwem od 1321 r.), siewierski (1328–1337, opieka nad księstwem od ok. 1315 r.), zm. 1351/1352 r. Zob.

lan raciborski WITOSŁAW³⁷, sędzia raciborski MARCIN³⁸, *domitellus* IDZI³⁹ i rycerz WACŁAW KOBYLKA⁴⁰. Jednak w analizowanym dyplomie spotykamy jeszcze dwóch: mieszkańca Raciborza MACIEJA (MATYCONE) i MICHAŁA zwanego SIROCESLOVE. Maciej (MAĆKO) pojawia się jako świadek tylko w tym dokumencie. Natomiast w 1295, 1296, 1301, 1302, 1303, 1306, 1313, 1317, 1319 r. występuje jego syn JAN, mieszkaniec Raciborza. Nawet w dokumencie wystawionym tego samego dnia (9 kwietnia 1313 r.) figuruje Jan, syn Maćka (*dominus Johannes Machconis*), a nie Maciej⁴¹. Stąd nasuwa się przypuszczenie, że także w tym dokumencie miał świadkować Jan, lecz kopista pominął jego imię, zostawiając jedynie imię ojca w odpowiednim przypadku. Odnośnie do świadka Michała zwanego Siroceslove (SYROKESLOWE, SIROKEZLOWO, SIROCESLAW, SIROKESLOVO), nie wątpliwości, że istniał i występował w otoczeniu książąt: Mieszka i Przemysła, panów na Raciborzu (1286 r.) oraz Leszka raciborskiego (1308, 1313, 1316 r.). Pełnił on funkcję podskarbiego księcia Leszka (1308 r.) i komesa (1316 r.)⁴². O wiele bardziej zdumiewa fakt pominięcia Mieszka, brata księcia kozielskiego Władysława⁴³. Mniej dziwi pominięcie innych świadków: SĘDKO (SANDCO), ALBERTA Z SUCHEJ, LEONARDA (brata Idziego) i OSWALDA. Różnice dotyczące listy świadków w dokumentach wystawianych tego samego dnia i z powodu tego samego wydarzenia zdarzyły się również w trzech dyplomach księcia raciborskiego Przemysła z 1306 r., z których dwa posiadają datę dzienną 9 kwietnia⁴⁴. Stąd wydaje się, że fakt pominięcia jakiejś osoby nie stanowi większego problemu.

B. SNOCH, *Władysław (1277/1283–1351–1352) książę bytomski*, w: BARCIAK (red.), *Książęta i książęne Górnego Śląska*, s. 123–124; JASIŃSKI, *Rodowód*, s. 527–530.

³⁷ Witosław (Vitco), kasztelan raciborski (1308, 1309, 1313, 1319 r.); zob. CodSil, t. XVI, nr 3021, 3048, 3348, 3349, s. 133, 141, 242; CodSil, t. XVIII, nr 3883, s. 113; N. MIKA, *Dzieje ziemi raciborskiej*, Kraków 2012², s. 27.

³⁸ Marcin, sędzia raciborski (1313, 1316, 1317 r.), podsędek (1333 r.); zob. CodSil, t. XVI, nr 3349, s. 242; CodSil, t. XVIII, nr 3573, 3591, 3622, 3729, s. 11, 19, 30, 64; CodSil, t. XXII, nr 5246, s. 193.

³⁹ Idzi (Egidiusz), *domicellus* (młodzieniec, młody mężczyzna, raczej od 14 lub 15 roku życia, często powyżej 20 lat i nieżonaty), sługa książęcy, tożsamy z Idzim z Dębińska w powiecie rybnickim (Dubensko, Dambensco, Dubinsco — dziś część Czerwionki-Leszczyn), świadek w dokumentach książąt raciborskich: Przemysła (1306 r.) i Leszka (1308, 1313, 1315, 1317, 1319 r.); zob. CodSil, t. XVI, nr 2888, 3021, 3348–3349, 3358, 3492, s. 91, 133, 242, 245, 288; CodSil, t. XVIII, nr 3664, 3668, 3713, 3883, 3951, s. 44, 45, 59, 113, 131; JASIŃSKI, *Rodowód*, s. 46–47.

⁴⁰ Wacław Kobylka (Cobilca), świadek w dokumentach księcia Leszka raciborskiego (1307, 1313, 1316, 1317, 1319, 1331 r.), rycerz (1307, 1313, 1316, 1331 r.), podkomorzy książęcy (1317, 1319 r.); zob. CodSil, t. XVI, nr 2923, 3348–3349, s. 103, 242; CodSil, t. XVIII, nr 3573, 3664, 3668, 3883, 3951, s. 11, 44, 45, 113, 131; CodSil, t. XXII, nr 5012, s. 118; R. SĘKOWSKI, *Herbarz szlachty śląskiej*, t. III, Katowice 2003, s. 402.

⁴¹ Zob. CodSil, t. VII, cz. III, nr 2371, 2435, s. 221, 240; CodSil, t. XVI, nr 2644, 2723, 2760, 2888, 3348, 3349, s. 8, 31, 46, 91, 242; CodSil, t. XVIII, nr 3664, 3668, 3729, 3883, s. 44, 45, 64, 113.

⁴² Zob. CodSil, t. VII, cz. III, nr 1959, s. 80; CodSil, t. XVI, nr 2990, 3013, 3021, 3349, w dodatku 2978a, s. 123, 129, 133, 242, 307; CodSil, t. XVIII, nr 3545, s. 1.

⁴³ JASIŃSKI, *Rodowód*, s. 533–534; J. SPERKA, *Mieszko (zm. 1344)*, w: BARCIAK (red.), *Książęta i książęne Górnego Śląska*, s. 92–93.

⁴⁴ Zob. CodSil, t. XVI, nr 2888, s. 91.

Zważywszy na wciąż niezadawalającą ilość średniowiecznych dyplomów, dotyczących zwłaszcza Górnego Śląska, dokument księcia raciborskiego Leszka z 9 kwietnia 1313 r. zasługuje w pełni na opublikowanie. Stanowi on cenne źródło do badań w obszarze dziejów Raciborza i klasztoru dominikanek w tymże mieście oraz żywota księżniczki Eufemii, odnośnie do której biskup opolski planuje wszczęć proces beatyfikacyjny.

Aneks

Przy opracowaniu treści dokumentu do druku posłużono się wskazaniem ADAMA WOLFFA⁴⁵ i wydawców nowej edycji *Kodeksu dyplomatycznego Wielkopolskiego*⁴⁶ Ponieważ podstawę wydania stanowił odpis z początku XX w., dlatego pisownia uległa modernizacji (np. *nostrae* — zamiast *nostre*).

raciborski zamek, 9 kwietnia 1313 r.

Leszek, książę raciborski, daruje klasztorowi dominikanek w Raciborzu, jako posag swojej siostry Ofki, przyjmującej habit zakonny, dwie książęce ławy chlebowe, położone na ulicy prowadzącej od kościoła NMP do kościoła św. Mikołaja w Starej Wsi (dziś część Raciborza), na przedostatnim miejscu, licząc od początku⁴⁷

In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti amen. De divinis rebus ex animo operam dare cupientes pro remedio animae nostrae ac parentum nostrorum locoque dotalitii sorori nostrae Ofcae religionis habitum assumenti Lestko Dei gratia dux Rathiboriensis de maturo consilio et libera voluntate damus et assignamus sororibus Rathiboriensibus⁴⁸ quae sunt sub cura fratrum Ordinis Praedicatorum⁴⁹ duas bancas ducales sive

⁴⁵ A. WOLFF, *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI wieku*, w: J. TANDECKI, K. KOPÍŃSKI, *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014, s. 328–354.

⁴⁶ A. GAŚIOROWSKI, H. KOWALEWICZ (wyd.), *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. VI, Warszawa – Poznań 1982, s. XIII–XVIII.

⁴⁷ Oryginał: nieznany; kopia: nieznana; odpis: ArDomKr, S 43/7; rejestry: CodSil, t. II, nr 14b, s. 222; CodSil, t. XVI, nr 3349, s. 242; J. GOTTSCHALK, *Euphemia von Ratibor († 1359). Untersuchung der Quellen zu ihrer Lebensgeschichte*, ASKG 1 (1936), s. 18 (nr 6); wzmianka: A. WELTZEL, *Geschichte der Stadt Ratibor*, Ratibor 1961, s. 487 (przypis 1).

⁴⁸ Klasztor dominikanek w Raciborzu ufundował książę raciborski Przemysław w 1299 r., a dokument fundacyjny został wydany przez tegoż władcę w 1306 r. w trzech edycjach; zob. CodSil, t. II, nr 9–11, s. 112–119; J. KŁOCZOWSKI, *Dominikanie polscy na Śląsku w XIII–XIV wieku*, Lublin 1956, s. 54, 307–308; B. NOWAK, *Najstarsze uposażenie dominikanek raciborskich*, „Studia i Materiały z Dziejów Śląska” 23 (1998), s. 65–76; P. STEFANIAK, *Z dziejów klasztoru Świętego Ducha mniszek dominikańskich w Raciborzu (1299–1810)*, NP 112 (2009), s. 181–206.

⁴⁹ Klasztor dominikanów w Raciborzu został ufundowany przez książąt opolskich: Mieszka II Otyłego i Władysława oraz ich matkę, Wiolę, w latach 1238–1245. Dokument fundacyjny (a raczej konfirmacyjny) pochodzi z 14 IV 1258 r.; zob. CodSil, t. I, nr 7, s. 7; CodSil, t. II, nr 2, s. 107–108; KŁOCZOWSKI, *Dominikanie polscy na Śląsku w XIII–XIV wieku*, s. 52, 294; W. DOMINIAK, *Ostatni władca Górnego Śląska Władysław I, pan na Opolu i Raciborzu (1225–1281)*, Racibórz 2009, s. 199–202; A. BARCIAK, *Podstawy ekonomiczne obu klasztorów dominikańskich w Raciborzu w średniowieczu*, w: W. DŁUGO-KĘCKI, T. GAŁUSZKA I IN. (red.), *Inter œconomiam caelestem et terrenam. Mendykanci a zagadnienia ekonomiczne*, Kraków 2011, s. 377–394.

mensas, in quibus panis venditur, cum censu ipsarum et cum libertate omnimoda, qua ipsas tenuimus perpetuo possidendas, ita ut de ipsis nullas penitus solutiones quocunque nomine censeantur, nec exactiones aliquas seu iuramina duci vel civitati solvere tenebantur iusque proprietatis ac domini dictarum mensarum penitus iam nominatis sororibus resignamus ac in ipsarum potestatem transferimus, volentes et statuentes praesenti decreto haec ipsa penes dictarum sororum monasterium iure haereditario perpetuo remanere. Insuper exheredamus et exilio de nostro dominio relegamus infideles et publicos hostes nostros reputantes omnes quicumque praedictas sorores super hac donatione seu libertatis concessione quomodolibet impeteret aut in aliquo molestareret. Praedictae autem bancae situae sunt versus plateam, quae ducit ab ecclesia Beatae Virginis⁵⁰ versus Beatum Nicolaum⁵¹ in loco paenultimo a principio, quem locum sine commutatione retinebunt. Acta sunt haec in palatio castris Rathiboriensis, coram inclitis principibus dominis ducibus Mescone Thessinensi, Wladizlao Coslensi, anno ab Incarnatione Christi MCCCXIII quinto Idus Aprilis [9 IV 1313], praesentibus testibus infrascriptis Vitcone castellano et Martino iudice Rathiboriensibus, Matycone cive dictae civitatis, Michaele dicto Siroceslove, Egidio domitello, Wenceslao milite dicto Cobilca et aliis multis. Et nos Mesco Dei gratia dux Thessinensis ad petitionem nepotis nostri domini ducis Rathiboriensis sigillum nostrum duximus praesentibus apponendum.

Das nicht veröffentlichte Dokument des ratiborischen Herzogs Lestko vom 9. April 1313

Zusammenfassung

Im Archiv der Dominikaner der Polnischen Provinz in Krakau wird die Abschrift des Dokuments des ratiborischen Herzogs Lestek (Lestko) vom 9. April 1313 aufbewahrt. Sie wurde Anfang des 20. Jahrhunderts auf der Grundlage des Originals, das sich im Stadtarchiv zu Ratibor befand, angefertigt. Heute glaubt man es sei verloren gegangen. Es ist bekannt nur aus den Regesten und bis jetzt wurde es als Ganzes nicht herausgegeben. Es betrifft die durch den erwähnten Herzog für die Dominikanerinnen in Ratibor getätigte Schenkung von den zwei herzoglichen Brotbänken, die die Mitgift seiner den Schleier annehmenden Schwester Euphemia (Ofka) sind.

⁵⁰ Kościół Wniebowzięcia NMP w Raciborzu; zob. więcej: P. NEWERLA, G. WAWOCZNY, *Historia kościoła i parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny do 1945 roku*, w: G. WAWOCZNY (red.), *Dzieje parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Raciborzu*, Racibórz 2005, s. 22–27; P. NEWERLA, *Dzieje Raciborza i jego dzielnic*, Racibórz 2008, s. 92–98.

⁵¹ Kościół św. Mikołaja w Raciborzu; zob. więcej: J. POŁOK, *Parafia św. Mikołaja na Starej Wsi w Raciborzu*, Nysa 1980, s. 11–14; K. GŁOMBIK (red.), *Stara Wieś – Antiqua Villa – Altendorf. Kronika parafii św. Mikołaja w Raciborzu i jej proboszczowie* (Z Dziejów Kultury Chrześcijańskiej na Śląsku 48), Opole 2008, s. 13–14.